

Bűnös mulasztás

A kommunista magyar állam legsúlyosabb következményekkel járó bűne, hogy a szovjet blokkba tartozó, internacionalista ideológiát hirdető, de velejéig nacionalista szemléletű országok gyűrűjében egyedülként megtagadta a nemzeti érzést, veszélyforrásnak és ezért üldözendő hagyománynak tekintette a nemzeti tudatot. Ünnepi alkalmakkor alkalmazta ugyan, a lehető legfelszínesebb formában, a piros-fehér-zöld szalagokat, a népdalt, a néptáncot, de szégyenteljesnek mutatta be a magyar történelmet (egy-két forradalmunk kivételével, de ezekről is torzított ismereteket adva), és nemzedékek sora előtt hallgatta el a trianoni tragédiát. Pontosabban az iskolai tananyag a Horthy-rendszer „kárhozatos téveszméjének”, az irredentizmusnak az öszszefüggésében tárgyalta, és még a nyolcvanas években is kijöttek az iskolákból olyan tanulók, akik nem tudták, hogy lakosságát tekintve Magyarország Magyarországgal határos. Legfeljebb a családokban világosodhattak fel a gyerekek arról, hogy elszakított nemzetrészek élnek a határokon túl minden égtáj irányában, sőt, esetleg közeli rokonaik, amennyiben a fölmenőik, legalább részben, Erdélyből, Felvidékről, Délvidékről, Kárpátaljáról, netán Burgenlandból származtak el. A hetvenes évektől már voltak írók, néprajzosok, lelkes fiatal civilek, akik bejárták az elszakított vidékeket, leginkább Erdélyt, de a többség még sokáig románozta a székelyeket, csehszlovákozta a felvidéki magyarokat, jugózta a délvidékieket. A félelem és sértettség az ő válaszreakcióikat sem hagyta érintetlenül: a „jugók” például az eltaszítottak dacosságával és a jobb egzisztenciális körülmények között élők fölényével általában lenézték a többi magyart, elsősorban az anyaországiakat.

1964-ben úgy kerültem ki az egyetemről, hogy tudni tudtam ugyan, mi volt Trianon és Jalta, és fájditotta szívemet, de csak a Szépiro-

dalmi Kiadónál, ahol lektorként munkát kaptam, vált valós tapasztalattá a környező országokban élő magyarság létezése, megélt (túlélt) traumái és szorongattatása a többségi nacionalizmusok által. Az úgynevezett „közös könyvkiadás” hivatalos programjában minden elszakított terület magyar könyvkiadótól rendszeresen és bőséggel kaptunk kéziratokat, amelyeket megrendelésre javasolhattunk, és javasoltunk is minden esetben, hiszen az országok közötti egyezség alapján ugyanannyi könyvet lehetett az illető országba küldenünk a hazai könyvtermésből, amennyit onnan átvettünk. (A Forum kiadó könyvei drágák voltak, mert devizában számolták el őket, de emlékezetem szerint ezek is bekerülhettek a magyarországi könyvpiacra.) Akadtak olykor ideológiai eredetű cenzúrázások is, ezek a felettes hatóságainknál történtek; két könyvre emlékszem, amely fennakadt a rostán. Az avantgárd irodalommal szemben Magyarországon hivatalos idegenkedés érvényesült, ezért Bori Imre avantgárdot preferáló irodalomtörténete nem jöhetett át, s a szlovákiai antológia, *Az egyszemű éjszaka* sem a „rossz közérzetet sugalló” szellemisége miatt. A könyvcserre azonban egészében áldásos eredménnyel járt: már a hetvenes években Magyarországon is elismert író lett Szilágyi István, Gion Nándor, Tözsér Árpád, ünnepelték Sütő Andrást, Kányádi Sándort, később Grendel Lajost, Tolnai Ottót, hogy csak a legsikeresebbeket említsem. Szakmai körökben természetesen sokkal bővebb lett a névsor, tehát mint annyi fontos tényérés, a nemzeti egység gondolata is az irodalomban történt meg először.

De mindez kevés volt, szinte semmi ahhoz a tudatlansághoz és közönyhöz képest, amely még 2004-ben is megnyilvánult a népszavazás eredménytelenségében, tizennégy évvel a rendszerváltozások, vagyis a szocialista tabuk megszűnése után. A hetvenes évek végén, amikor

Illyés cikksorozatának megjelenése és az ezen cikkeket *Szellem és erőszak* címmel összegyűjtő kötet meg nem jelenése után a kiadóknak elrendelték, hogy minden leadott kéziratot újra el kell olvasni, hogy kigyomláttassanak belőlük azok az elemek, mondatok és szavak, amelyek „a szomszéd népek érzékenységét sérthetik”, és például a *Szegény kisgyermek panaszai* Olcsó Könyvtár-i kiadásából gondosan kihúztak néhány versszakot, továbbá elálltak Móricz Erdély-trilógiájának soron következő kiadásától pusztán a címe miatt, kínunkban csak nevetni tudtunk. (Néhányunkat a kiadónál felmentettek ez alól a szégyenteljes munka alól, mert megbízhatatlannak minősültünk, hála istennek.) De 2004-ben már semmiféle kínos vigyorra nem maradt okunk. Az a népszavazás a kommunista éra, a Kádár-rendszer súlyos kártevésének a kézzelfogható bizonyítéka volt.

De ez csak a fele a bűnnek, amelyet az a rendszer elkövetett a magyar nemzet ellen. Nehéz itt arányokat kijelölni, de talán a kisebbik felét képezi, hiszen itt belül, egymás között, lassanként mégiscsak gyógyulni kezdtek a tudatlanság és a közöny által okozott sebek. Amin azonban szinte lehetetlen változtatni, az a nagyvilág tudatlansága a Trianonban hozott döntés magyar tragédiájáról. A lakásunkban egy Nagy-Magyarország térkép függött a falon, a Révai lexikon A3 méretű melléklete. Külföldi látogatóink mindegyike döbbenetesen szembesült a kétharmadnyi területvesztéssel. Országunk iránt érdeklődő művelt emberként sem volt róla semmi fogalmuk addig. Nyugaton élő patrióta érzelmű magyarok évtizedeken át verték az asztalt, hogy gyalázatosan

hiányzik a nemzetpropagandánk, miközben az amerikai, nyugat-európai könyvtárakban hány és hány román és más volt kisantantbeli ország reklámkiadványa sulykol egy hamis történelemképet, amely a magyar jelenlét hiányában akadálytalanul iktat ki minket saját valós történelmünkből és az úgynevezett kultúrnemzetek közösségéből. Hogy is lehetett volna ilyen körülmények között egy objektív nemzetközi közvéleményre számítani, amely a magyar tragédia lehető orvoslását, enyhítését sürgette volna a rendszerváltozások földmozgása idején?! Ráadásul e cinikusan pragmatikus korszakban, amikor mindenki az erősebb támogatását tartja kézenfekvőnek és hasznosnak?! Mondhatom mindezt jelen időben is.

A száz évből több mint hatvan telt el így. Sok értelme már nincs a Kádár-rendszert kárhóztatni a mulasztásokért, de azért elfeledkezni sem szabad róla – e célt szolgálják fenti soraim. A nagyvilág kegyes felénk fordulásában, a jóvátételben nincs okunk reménykedni a jövőben sem. Magunkban kell elvégeznünk, amit lehet, ahogy lehet, ahogyan eddig is. A nemzetpropaganda ügyében pedig az eddiginél sokkalta jobb teljesítményt nyújtva. A közelmúlt évtizedeiben nemzettestvéreink a kisebbségi helyzetükben gyakorta mondták az anyaországiaknak: „Nektek az a dolgotok, hogy sikeressé tegyétek az országot. Az segít rajtunk a legtöbbet, ha Magyarországgal számolni kell.” – Most sem juthatunk bölcsebb végkövetkeztetésre. Azzal a kiegészítéssel, hogy sikeressé válni, erőt felmutatni minden magyar közösség dolgának kell lennie, akármelyik országban él.

Csernik Attila: Trianon